

ποίησις δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ πέσῃ ἀγκα-
λιασμένη μετὰ τὴν χαριτωμένην τῆς κριτικῆν εἰς
τὸ βάραθρον τοῦ γελίου. Διότι ὁμολογῶ ὅτι
δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀποκρύψω τὸν γέλωτά μου με-
τὸ πάθημα τοῦ κ. Ξενοπούλου ὅστις εἰς τὸν ὕπε-

ράνθρωπον αὐτὸν ρωμῆον Γυιὸν τοῦ Ἡσκιου,
ἐνδυμένον μετὰ φέσι καὶ βράκες νησιώτικες, δὲν
ἠμπόρεσε τοῦλάχιστον νὰ ἀντιληφθῇ τὴν μασκα-
ράταν τοῦ Ὑπερανθρώπου.

Ἀλεξάνδρεια 18 Δεκεμβρίου

Π. ΓΝΕΥΤΟΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑΣ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΤΗΣ «ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ». — Ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς
Αὐτοκράτειρας Ἐλισάβετ, τοῦ κ. Κωνσταντίνου Χρη-
στομάνου, τὸ ὁποῖον ἐκδίδεται κατ' αὐτὰς, δημοσιεύο-
μεν μερικὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα εἶχε τὴν καλω-
σύνην νὰ μᾶς παραχωρήσῃ ὁ συγγραφεὺς.

Ἀγριοσυκιᾶς κ' ὄρνιοι εἶχανε φρεσκοφυτρώσει
ἀπάνω σ' ἓνα τοιχοχάλασμα ποῦδειχνε περὶ φανό
γιά τὴν δροσερόβλαστη γλωράδα ποὺ τὸ περι-
στόλιζε καὶ γιὰ τὴν πολλὴν τὴν γλύκα ποὺ
θάβγαине ἀπ' τὶς πέτρες του.

Κυπαρίσσια κυττούσανε λυπητερὰ τὴν ἀ-
λαργινὴ τὴν θάλασσα (ὦ λιγώτερο θλιβερὰ εἶ-
ναι τὰ κυπαρίσσια τῶν τάφων!).

Τὰ φωτεινὰ μικρὰ νησάκια ὁλόγυρα στὴν
Κέκυρα κολυμποῦσαν ἴδια πολύτιμα πετράδια
λαμποκόλα στὴν ὑγρὴ γλαυκοσύνη τὴν ἀπέ-
ραντη καὶ τόσο μουσικὰ ἀρμονικὸ ἦτον τὸ συ-
ναίσθημα ποὺ ἔκανε ἡ θεωρία τους, ποὺ μπο-
ροῦσε νὰ πῇ κανεὶς πὼς τραγουδοῦσανε στάπο-
μακρα.

Κι ὥς νὰ εἶχε μαντέψει τὶς σκέψεις μου, ἡ
Αὐτοκράτειρα εἶπε :

— Δὲν εἶναι ἔτσι; μᾶς γητεύουν καὶ μᾶς
ξελογιάζουν πάντα κι ὁλοένα αὐτὲς οἱ μάγισ-
σες, ὅπως οἱ Σειρήνες τὸν Ὀδυσσεύα!

Πόσα παννιὰ στὴ θάλασσα! μερικὰ σὰν
κάτασπρα πουλιά, πεσμένα μ' ἀνοιχτὰς φτεροῦ-
γες στὸ νερό, μαζὶ μετὰ τὸ ρέμα πῆγαιναν ὀνει-
ρεμένα, ἄλλα κόκκινα καὶ βαθύχρωμα σὰ μαυρὰ,
ψυχρὰ σὲ πένθος βουτηγμένες καὶ σὲ φλόγες.

Τότε θυμῆθηκα μιὰ στροφὴν ἀπὸ ἓνα Ὀρφικὸ
τραγούδι καὶ τὴν εἶπα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, ὅπως
κάποιοι στεναγμοὶ βγαίνουν ἄθελα ἀπ' τὰ χεῖλη :

— Στὸ πέλαος κόκκινο παννί. . .

ἄχ, κόκκινο παννί στὸ βραδινὸ τὸ πέλαος..

στὰ κορρασμένα κύματα τὰκοίμιστα. . .

Καράβι, καραβάκι!

Γιὰ! τὸ παννί του πὼς φουσκώνει..

ταχύπορο πὼς πελαγώνει!...

Καράβι, Καραβάκι!

Ὠϊμέ! στάπόμακρα ποῦ πᾶς;

καὶ πίσω δὲν τηρᾶς...

καὶ δὲ γυρίζεις πιά. . .

Νά! ἔφυγε καὶ πάει

πάει πάει πάει...

Τοῦ βασιλιᾶ τοῦ ἥλιου τὰ κόκκινα φιλιὰ

τὰ πῆρε ὅλα μαζί του

καὶ τῆς χαρὰς τὰ γέλοια—κ' ἔβαψε τὸ παννί
του! . . .

Ὅταν ἀπογυρῶμε τὰ μάτια μας ἀπ' τὴν θά-
λασσα, ἡ ἄμετρη γαλήνη τῆς γῆς μᾶς πῆρε στὴν
ἀγκαλιά της.

Οἱ βάτραχοι κοάζουνε στοὺς βάλτους, προτοῦ
θαμποβραδιάσῃ ἀκόμα. Κοάζουνε μετὰ τρόπο
καθαρὸ Ἀριστοφάνικο, ὅταν τοὺς ἀκούῃ κανεὶς
ἀπὸ κοντά:

Κόαξ, κόαξ! Βρεκεκεκέξ!

Μὰ τοῦ καθενὸς τὸ κόασμα χύνεται μέσα
στὰ κοάσματα ὅλων τῶν ἄλλων: ἔτσι γίνεται ἓνα
σεντόνι ρενστό ἀπὸ κοάσματα, μιὰ λίμνη ἀπὸ
τέτοιους ἤχους βρεκεκέξ, σὰ νᾶχεν ὅλος ὁ
ὑγρὸς ὁ βάλτος ξεσηκωθῇ πρὸ πάντων ἀπ' τὸν
ἑαυτοῦ καὶ νᾶχε γίνε φωνή. Τότες ὁ βάλτος
βασιλεύει μονάχος, τότε τοῦ μουνχωμένου βάλτου
ἡ φωνὴ τὰ σκλαβώνει ὅλα καὶ τὰ σβήνει...

Ὅταν οἱ βάτραχοι παύουνε γιὰ λίγο τὸ
τραγούδι τους, βουτίζει ὥς ἐπάνω τῆς θάλασσας
ὁ βαρὺς ἀνασασμός.

— Ὅλα μύρονται, μύρονται στὴ φύση καὶ
στὸ σύμπαν, εἶπε ἡ Αὐτοκράτειρα. Μόνο οἱ ἄν-
θρωποι γελοῦν ὁλοένα, χωρὶς σταθμὸ καὶ τέλος.

Ἐξακολουθήσαμε τὸν περίπατό μας μαζί με τὸ μεγάλο τραγουδιστὸ θρηνο τῶν βατράχων: γιὰ μᾶς αὐτὸς ὁ θρήνος τίποτα δὲν εἶχε τὸ θλιβερὸ ἢ φοβερό, παρὰ μᾶς ἦτονε σὰ μιὰ γλυκόθρημη ἀπολύτρωση.

— Ὅλα αὐτὰ τὰ ὄντα, εἶπε ἡ Αὐτοκράτειρα, ποὺ δὲν ἀπομακρύνονται ποτὲ ἀπὸ τὶς αἰωνιότητες τῆς ζωῆς, ξέρουν ὅτι ἡ θλίψις εἶναι ποὺ κάνει τὴν ζωὴν, ὅτι εἶναι ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξις στὸ πῶς βαθύτερο φανέρωμά της. Ἀλλὰ ἐμεῖς ἔχομε πάντα τὸ νοῦ μας ἄλλου, εἵμαστε σὰ διωγμένοι ἀπὸ ἕναν Παράδεισο γιὰ τὶς μηδαμινότητές μας.

Ἐπειτα κατεβήκαμε πάλι στὴν ἀκροθαλασσί. Κύματα μακρόσυρτα κυλοῦσαν ἀπ' ἀλάργα βουβά.. καὶ μόνο τὰ τελευταῖα σβήνανε σ' ἕνα σιγαλὸν ἀφρό. . .

Περπατούσαμε μελαγχολικὰ σὰν καὶ χθές, σὰν καθεμέρα, στὴν ἀκρὴ αὐτῆς τῆς μεγάλης μοναξιάς τῆς θάλασσας ποὺ οὔτε κὰν τὸνειρο ἑνὸς παννιοῦ δὲν εἶχε γιὰ παρηγοριά.

Τοῦ γιολοῦ οἱ ἀνεβασίες ἦτανε σπαρμένες με παπαροῦνες: τὰ φύλλα τους τίγχε κλείσει κιόλας ὁ ὕπνος: μες τὴ θαμπὴ χλωμάδα αὐτῆς τῆς σούρπας τῆς ἀπέλπιδης μαυρίζανε μυστηριακά.

— Ὅταν συλλογίζωμαι, εἶπε ἡ Αὐτοκράτειρα, ὅτι σ' ἑκατὸ χρόνια μέσα δὲ θὰ ὑπάρχη πιά οὔτε ἕνα ἀνθρώπινο πλάσμα τοῦ καιροῦ μας, μὰ οὔτε ἕνα—καὶ ἴσως οὔτε βασιλικὸς θρόνος πιά κανένας—καὶ ὅτι ὅλα ὅσα μᾶς φαίνονται τώρα ἀναγκαῖα καὶ μεγάλα καὶ αἰώνια δὲ θάχουν ὑπάρξει παρὰ μόνο γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχουν πιά σ' ἐκεῖνα τὰ χρόνια,—ἐνῶ αὐτὲς οἱ παπαροῦνες θὰ ἦναι πάντα ἐδῶ, καὶ πάντα αὐτὸ τὰ ἴδια τὰ κύματα θὰ θροῖζουν τόσο ἔρημα!... Ἐμεῖς ξεβγαίνομε ἀπὸ τὴν αἰωνιότητά μας, ἐπειδὴ ὁ καθένας μας θέλει νὰ ἦναι ἐδῶ μονάχος του καὶ μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γυρεύει νὰ βγάλῃ τὸν ἄλλον ἀπ' τὴ μέση καὶ κολακεύεται πὼς μονάχος του ἐνσαρκώνει τὸν κόσμον ὅλον, ἐνῶ δὲν εἵμαστε τίποτα περισσότερο ἀπὸ ἕνα ἄνθος παπαρούνας ἢ ἕνα κῆμα ποὺ ἀφροσβήνει. Δὲν εἵμαστε αἰώνιοι παρὰ μόνο μέσα στὸ μεγάλο πλῆθος, ὅπου οὔτε ἡ γέννησις οὔτε ὁ θάνατος τοῦ ατόμου δὲν ἀποφαινόνται.

Ἡ σελήνη εἶχε προβάλει: ὁ δίσκος ποὺ σκότωσε τὸν Ὑάκινθο ἀνέβαινε ἀργοκυλῶντας

πίσω ἀπ' τὰ μαῦρα τὰ βουνά. Λεκέδες ἀπὸ μελανιασμένο αἷμα ξανοίγονταν ἐπάνω στὴ φεγγερὴ γυαλάδα του. Ἡ μήπως ἦτον ἡ ἴδια ἡ ὄρη τοῦ νεκροῦ; Μιὰ φλόγα γλαυκὴ ἔχυνε τὸ φέγγος τῆς ἔξω ἀπ' τὸ χροῖσωχρό του γῦρο καὶ ὅλα ὅσα φωτίζε ἀποναρκώνονταν ὅπως μέσα σ' ἀφιονιοῦ ἀχνόν, ἐνῶ ἀκόμα, κατὰ τὸ γέγραμα πέρα, ξεψυχοῦσε ρόδινη μιὰ θύμηση ἀγαπημένη. . .

Μεγάλα ἀστέρια ἠλιόκαλα μακριὰ τὸν ἀπὸ τᾶλλο ἔλαμπαν: ἄστρον γλνκὰ μάτια πράσινα κυττάζονταν ἀπ' ἀλίσργα.

Οἱ γρύλλοι καὶ τὰ τριζόνια μύρονταν ξεφωνίζοντας σ' ἡχεοὺς καὶ ἀσώπαστους θρήνους.

Τὶ νύχτα ἑξαίσια. ὅλο διαφάνειες ἑνὸς κόσμου φανταστικοῦ καὶ κρυσταλλένιου!

Ἡ Αὐτοκράτειρα εἶπε:

— Τὸ λοιπὸν κ' ἐσᾶς σᾶς φαίνεται πὼς ἡ γῆ εἶναι κιόλας πεθαμένη καὶ πὼς ἐμεῖς εἵμαστε τὰ τελευταῖα ἀνθρώπινα πλάσματα μέσα σὲ μιὰν ἐρημιὰ ἀπὸ γυαλὶ καὶ πὼς κυττάζομε με μάτια ἀπὸ γυαλὶ τοὺς κήπους τῆς σελήνης ποὺ καὶ αὐτὴ ἔχει πεθάνει πρώτῃ. Βλέπετε, τώρα κυλοῦμε ἀπάνω σὲ λείψανο νεκροῦ μ' ἕνα ἄλλο λείψανο γιὰ συντροφιά μέσα στὸ αἰθέριο πέλαγος: καὶ τᾶστρα, μὴ νομίζετε, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἀπόμακρα λείψανα καὶ αὐτὰ ποὺ γυαλοφέγγουν ἀπ' ἀλίσργα. . .

Γιὰ τελευταία φορὰ, σὰ μέσα σ' ὄνειρο, ἔδρεψα, στὸ πλευρό Της, τὸν κρόκο καὶ τὴν ἀνεμῶνα—σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ λιβάδια ποὺ μοῦ τὰ φανέρωσεν Ἐκεῖνη τόσο χιμαιρικά.

— Κυττάζετε αὐτὸ τὸ τοπίο, μοῦ εἶπε, μ' ὅλη τὴ δύναμη τῶν ματιῶν σας, γιατί ἴσως ποτὲ πιά δὲ θὰ τὸ ξαναδῆτε ἔτσι. . .

Καὶ ἤπια τὴν ἀνοιξὴ καὶ μέθισα ἴσα μ' ἕνα φρένιασμα θλιβερό, σὰ νὰ μὴν εἶχα ἄλλην ἀνοιξὴ νὰ ζήσω, ἢ σάμπως τῆς ζωῆς μου οἱ μελλούμενες ἀνοίξεις νὰ μὴ θέλε ἀνθίσουν παρὰ σ' αὐτὴν τὴ θύμηση μονάχα. . .

Τὴν ἀποχαφρέτησα στὸ Περιστύλιο.

Ἦτανε δέκα τὸ βράδυ ἡ ὥρα. Γιὰ ἐξαίρεση μ' εἶχε φωνάξει ἄλλη μιὰ φορὰ αὐτὴν τὴν πε-

ρασμένην ὥρα γιὰ νὰ τὴν ἀποχαιρετήσω, ἐπειδὴ τὸ αὐστριακὸ ἀτμόπλοιο τῶν Πατρῶν ἔφευγε τὴν ἄλλη μέρα πολὺ προῶτ' ἢ ἔτσι δὲ θὰ πρόφθαινα νὰ τὴν ξαναίδω. . .

Ἡ ψυχὴ μου ἦτονε βαρεῖά σὰ σύννεφο· κ' ἓνα σύννεφο μαύρης ἀπελπισίας σηκώθηκε μέσα μου καὶ μὲ κουκούλωσε ὁλόκληρον, ὅταν ξάνοιξα, στὸ γλαυκὸ φῶς τῶν καντηλῶν μὲ τοὺς Τρίτωνες, τὴν ἀγαπημένη καὶ σεπτὴ μελανόγραμμη μορφὴ τῆς νὰ κρυφογλιστρήσῃ ἀνάμεσα στὶς ἄσπρες κολῶνες τοῦ περιστύλιου ὅπως ποτὲ πιά στὴν ζωὴ μου δὲ θὰ τὴν ξανάβλεπα.

Δὲν ἔβγαλα οὔτε λέξην ἀπ' τὰ χεῖλη μου, γιὰ νὰ μὴν τρομάξω καί τι μέσα μου καὶ γιὰ νὰ μακρύνω τὴν ἡδονὴ ποὺ μοῦ προξενούσεν ἡ ἀτέλειωτη πίκρα τῆς ὁδύνης μου. Ἐκεῖνη ὅμως μοῦ μίλησε περισσότερο ἀπ' ὅτι συνείδηζε καὶ μὲ μιὰ φωνὴ ποὺ μοῦ φάνηζε πὼς ποτὲ μου δὲν τὴν εἶχ' ἀκούσει ἀπ' τὰ χεῖλη τῆς τόσο γλυκόλαλη καὶ πονεμένη.

Ἄλλὰ δὲν ξέρω τί μοῦ εἶπε: ξέρω μόνον ὅτι τὰ δάκρυά μου ἔβρεχαν ἀπάνω στὸ κρυένιο χέρι τῆς ὅταν μοῦ τὸ ἔδωσε νὰ τὸ φιλήσω. Καὶ συνάμα μοῦ ἔβαλε στὸ χέρι μου μιὰ μικρὴ θήκην ἀπὸ πορφυρὸ βελουδο καὶ εἶπε σιγανά:

— Νὰ ἦσθε εὐλογημένος κ' εὐτυχής!

Ἄκουσα καθαρὰ αὐτὰ τὰ λόγια, ἀλλὰ δὲν τὰ κατάλαβα παρὰ ὑστερώτερα μονάχα, ἀφοῦ ἔφυγα ἀπὸ κοντά τῆς.

Μὲς τίς βροντὲς τοῦ αἵματός μου, ποὺ ἔπνιγαν τὸν κρότο τῶν βημάτων μου, κατέβηκα τὰ μαρμαρένια σκαλοπάτια τῆς σκάλας τῶν θεϊσῶν (ὦ βέβαια καὶ αὐτὲς θὰ μὲ κύτταζαν ἀλλοιωτικά) κ' ἔτρεξα νὰ κρυφθῶ στὴν κάμαρή μου.

Ἐκεῖ αἰσθάνθηκα τὸ βελουδένιο κοντάκι ποὺ τ' ὀσφίγγα στὸ χέρι μου—εἰδεμὴ δὲ θὰ πίστευα στὴν πραγματικότητά αὐτῆς τῆς ὥρας. Τὸ ἄνοιξα: μιὰ χρυσὴ καρφίτσα τοῦ λαιμοδέτη ἦτονε μέσα, ἓνα **Ε** διαμαντένιο μ' ἀποπάνω τὴν αὐτοκρατορικὴ κορώνα καὶ ὁλόγυρα μεγάλη μπριλλάντια. Οἱ πέτρες στὸ γλαυκὸ φέγγος τοῦ ἡλεκτρικοῦ χίνανε δάκρυα ἀπὸ φωτιά. Θυμίσθηκα τότες, ὅτι τὰ μάτια τῆς μ' εἶχαν κυττάξει γιὰ πολλὴν ὥρα καὶ σὰ θαμπωμένα ἀπὸ κάποιο πέπλο, ὅταν ἀκόμα μιὰ φορὰ—γιὰ τελευταία

φορὰ—στὸ τελευταῖο σκαλὶ, ἔσκυψα μπροστά τῆς βαθιὰ ἴσα μὲ τὸ μάρμαρο, χωρὶς νὰ ξέρω τί κάνω. . .

Ἔπειτα—θᾶτανε μεσάνυχτα—βγήκα ἀπ' τὸ δωμάτιό μου καὶ ἀπ' τὸ παλάτι, ἔξω στὸ δρόμο: μέσα σ' αὐτὸ τὸ πένθιμο καὶ ἀτέλειδο μεσονύχτι ἔπιασα νὰ σακρφαλώσω στὸ ψῆλωμα ποὺ ὀρόστεκεν ἀντίκρυ.

Τὸ τοπίο μοῦ φάνηκε ἄγνωστο καὶ μπερδεμένο· οἱ μαῦροι κορμοὶ τῶν ἐλιῶν μὲ κυττάζανε μὲ τοὺς ῥόζους τοὺς σὰ μάτια βαθυτοῦ καὶ τὰ κλαριά τοὺς ἀποπάνω μου σαλεύανε μεγάλες φτεροῦγες. Ἄκουγα τὰ βήματά μου σὰν ἀπὸ μακριὰ καὶ μοῦ φαινόταν πὼς ἡ λύπη μου βρισκόταν ἀπέξω μου καὶ βάδιζε στὸ πλάι μου σὰν ἡσκιος. . .

Ξύπνησα τὴ νύχτα, προτοῦ νὰ ὀρθώσῃ ἀκόμα καὶ νὰ κκουμπήσῃ τὴ γλωμάδα τῆς ἡ αὐγῇ στὰ γυαλιὰ τοῦ παραθύρου μου, καὶ ἀγνάντευα, κοντὰ στὸ προσκέφαλό μου, ἀναμμένο τὸ κερί ποῦχα ξεχάσει νὰ τὸ σβήσω: μὲ περιέμενε ἡ φλόγα μ' ἄγρυπνο τὸ μελανό τῆς μάτι (ἂχ τί θλιβερὴ καὶ βαθυσκότεινη μέσα στὴν κρυερὴ γλωμάδα ποὺ σιγὰ σιγὰ περιχυνότανε!)—φαινόταν πὼς μὲ περιέμενε ὅλη τὴ νύχτα νὰ ξυπνήσω, σὰ νὰ συμβόλιζε τὸν πόνο μου ποὺ ἄγρυπνος καταλιόταν ὁλομόναχος ἐνόςφω ἐγὼ κοιμόμουν. Καὶ ἡ καρδιά μου σχίστηκε ἀπὸ μιὰν ἀλάλητη ἀπελπισία. . .

Καὶ ὕστερα τὸ πλοῖο μου πέρασε μπρὸς ἀπ' τὸ γιὰ τῆς Μπενίτσας. Ἐκεῖ ψηλά, στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, στεκόταν τὸλόλευκο παλάτι μὲς τὰ δέντρα σὰν κάποιο χτίριο ἀδιάφορο καὶ ξένο, κλείνοντας τὴ ζωὴ του ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμο. Καὶ τὰ μικρὰ τὰ κυματάκια ποὺ ὀλοένα καὶ χωρὶς τελειωμὸ τρέχανε νὰ ξαναπέσουν ἀπάνω στὴν ἀμμουδιά, σὰ νὰ μὴν μπορούσαν νὰ τὴν ἀποχωρισθοῦν, ἦταν ἀπ' τὴ λαχτῆρά τους ὅλα βιαστικά κ' εἶχαν ἄλλου τὸ νοῦ τους. . . καὶ οὕτ' ἓνα δὲ γύρισε νὰ μὲ κυττάξῃ. . .